

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 30.1.2008
KOM(2008) 42 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2008 m. socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties bendros ataskaitos pasiūlymas

{SEK(2008)91}

SVARBIAUSIA INFORMACIJA

– Socialinė ir ekonominė politika gali ir turi remti viena kitą. Dėl pastaraisiais metais vykdomų socialinės apsaugos reformų ir plėtojamos aktyvios įtraukties politikos sparčiau augo ekonomika ir sukurta daugiau darbo vietų. Vis dėlto dar reikia atlikti daug darbų, kad pagerėjusia ekonomikos padėtimi galėtų pasinaudoti ir visuomenės užribyje atsidūrę asmenys. Todėl siekiant tvaraus vystymosi Europoje svarbu užkirsti kelią skurdui ir socialinei atskirčiai bei spręsti šių reiškinių problemą toliau modernizuojant socialinę apsaugą. Ši modernizavimo veikla susijusi su patikima fiskaline politika, leidžiančia užtikrinti socialinį teisingumą ir ekonomikos tvarumą. Kalbant bendriau, reikia plėtoti integruotą politiką, taip pat integruoti į įvairių sričių politiką lyčių lygybės aspektą atsižvelgiant į tikslą – visiškai integruoti į visuomenę pažeidžiamiausius asmenis. Reikės ir toliau vykdyti veiklą šia linkme per kitą Lisabonos strategijos etapą ir jam pasibaigus.

– Padidėjo visų kategorijų vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumo lygis. Dėl aktyvios įtraukties priemonių, pensijų ir darbo rinkos reformų padaugėjo paskatų dirbti, bet vis dar reikia, kad dirbtų daugiau žmonių. Be to, jie turėtų ilgiau išlikti ekonomiškai veiklūs. Drauge siekiant didinti našumą tai leis sustiprinti socialinės apsaugos sistemų pagrindą, pagerinti pensijų sistemų tinkamumą ir tvarumą. Visų pirma pensijų reformomis galima skatinti aktyvų senėjimą: didinti galimybes įsidarbinti, mažinti galimybes pasinaudoti ankstyvo išėjimo į pensiją programomis, lanksčiau spręsti išėjimo į pensiją klausimą ir labiau skatinti ilgiau likti darbo rinkoje su sąlyga, kad darbo rinkos yra atviros vyresnio amžiaus asmenims.

– Nors jau gerokai pasistūmėta įgyvendinant pensijų reformas, reikėtų reguliariai stebėti jų poveikį būsimam pensijų dydžiui, skurdo rizikai ir tvarumui. Reikėtų geriau informuoti apie riziką, susijusią su įvairiomis pensijų programomis, ir skatinti priimti sprendimus informuotai.

– Iš 78 milijonų europiečių, kuriems iškilusi skurdo rizika, 19 milijonų yra vaikai. Siekiant, kad iš kartos į kartą nebūtų pasiliekiama gyventi skurde ir socialinėje atskirtyje, būtina užtikrinti lygias galimybes visiems ir galimybes visiems vaikams sėkmingai įgyti išsilavinimą. Reikėtų gerinti įtraukties ir nediskriminavimo politiką, ypač vykdomą imigrantų, jų palikuonių ir etninių mažumų atžvilgiu.

– Vaikai kenčia skurdą todėl, kad jų šeimų nariai neturi darbo ir gauna nepakankamas pašalpas, arba todėl, kad jų tėvų atlyginimo neužtenka apsisaugoti nuo skurdo ar iš jo išbristi. Todėl suderintų visapusiškų aktyvios įtraukties strategijų įgyvendinimas yra nors ir netiesioginė, bet labai svarbi priemonė vaikų ir jaunimo gerovei skatinti. Reikia išlaikyti tinkamą pusiausvyrą vykdant veiklą, kuria siekiama padėti šeimoms, ir atskirai sprendžiant vaikų problemas. Geriausių rezultatų pasiekusios šalys įtraukia socialiai labiausiai nuskriaustų vaikų atžvilgiu vykdomus veiksmus į bendrą platesnį metodą.

– Socialinė politika daro didelį poveikį sveikatai, o sveikata yra svarbus veiksnys, nuo kurio priklauso asmens galimybės gyvenime. Būtina imtis veiksmų siekiant sumažinti nuolatinius didelius sveikatos priežiūros rezultatų skirtumus. Vykdamas veiksmus padėčiai pakeisti būtina taikyti metodą, pagal kurį sveikatos klausimai būtų įtraukiami į visų sričių politiką. Socialinė apsauga gali užtikrinti, kad asmenys turėtų vienodas galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugų ir kad būtų taikomos reikalingos prevencinės priemonės, įskaitant priemones, orientuotas į asmenis, kuriems sunkiausia padėti.

– Reikia vis daugiau ilgalaikės priežiūros paslaugų. Valstybės narės įsipareigojo didinti galimybes gauti kokybiškų paslaugų. Reikia išlaikyti tinkamą viešojo ir privataus sektoriaus

atsakomybės pusiausvyrą ir tinkamą oficialios ir neoficialios priežiūros paslaugų pusiausvyrą. Pirmenybė teikiama gyvenamojoje vietoje arba bendruomenės lygmeniu teikiamoms priežiūros paslaugoms, o ne specializuotose įstaigose teikiamoms paslaugoms, tačiau daugelis valstybių ir toliau susiduria su sunkumais teikdamos tokias kokybiškas paslaugas. Tas pats pasakytina apie geresnį priežiūros paslaugų organizavimą ir paramos neoficialios priežiūros paslaugas teikiantiems asmenims užtikrinimą.

– Per pirmą supaprastinto atviro koordinavimo metodo taikymo etapą buvo nustatyta, kad bendrieji socialiniai tikslai, dėl kurių buvo susitarta 2006 m., padėjo valstybėms narėms rengti savo politikos priemones. Šie ilgalaikiai tikslai vis dar yra svarbūs, juos būtina toliau įgyvendinti, kad Lisabonos strategija būtų sėkminga.

– Atviro koordinavimo metodo naujovė – daugiausia dėmesio 2007 m. skirta svarbiausioms temoms. Taip pagerėjo supratimas, buvo skatinamas abipusis mokymasis ir skatinama geriau atlikti stebėseną ir rengti daugiau tikslinių ataskaitų. Valstybės narės ir Komisija taikys patobulintus darbo metodus, per 2008–2011 m. atviro koordinavimo metodo etapą ir vėliau siekdamas geresnių Europos ir nacionalinių strategijų rezultatų.

1. IŽANGA

Įgyvendinus Lisabonos strategijoje numatytas reformas sparčiau auga ekonomika, kuriamos naujos darbo vietos ir visoje Europoje mažėja nedarbas. Pastebimas ir teigiamas poveikis socialinei sanglaudai, pvz., mažėja ilgalaikis nedarbas. Lyčių skirtumai nors ir mažėja, bet vis dar išlieka dideli. Vyresnio amžiaus asmenų užimtumo lygis Europos Sąjungoje dabar yra kone 44 % (moterų – 34,8 %, vyrų – 52,6 %), o 9 šalyse pasiektas 2010 m. tikslas – 50 %. Socialinės apsaugos reformos ir socialinės įtraukties politika pradeda duoti rezultatų – jomis tiesiogiai skatinama ne tik socialinė sanglauda, bet ir ekonomikos augimas, nes didinama darbo jėgos pasiūla ir užtikrinamas didesnis fiskalinių rodiklių tvarumas. Socialinės apsaugos finansavimas, kurio pagrindą sudaro darbo mokesčiai, turėtų būti grindžiamas ir kitų rūšių mokesčiais. Būtina optimizuoti socialinių išlaidų kokybę, kad būtų išlaikytas tinkamas socialinės apsaugos ir patikimų valstybės finansų lygis.

Bet dėl pakankamo ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo tempo gyvenančių didžiausioje socialinėje atskirtyje asmenų padėtis savaime nepagerės. Darbo turėjimas suteikia daugiausia garantijų, kad pavyks išvengti atskirties, tačiau ne visais atvejais. Apie 8 % ES piliečių iškilusi skurdo rizika nepaisant to, kad jie turi darbą. Net ir klestinčiose darbo rinkose iš bedarbių asmenų sudarytų namų ūkių procentinė dalis gali išlikti nepakitusi, o kai kurių namų ūkių nariai gauna mažą atlyginimą, po to – jokie atlyginimo, ir niekaip negali išsivaduoti iš šio uždaro rato. Apie 16 % visų ES piliečių, t. y. beveik 80 milijonų asmenų, iškilusi skurdo rizika dėl nepakankamų pajamų, dėl to paprastai labiausiai nukenčia moterys. Daugumoje valstybių narių vaikai ir jaunimas priklauso socialiai pažeidžiamų asmenų grupėms, kurioms gresia dar didesnė skurdo rizika.

2007 m. bendrojoje ataskaitoje aptariama pirma nacionalinių strateginių ataskaitų grupė, kurioje pagal integruotą metodą nagrinėjama politika, susijusi su socialine įtrauktimi, pensijomis, sveikata ir ilgalaikė priežiūra¹. Ataskaitoje parodoma, kaip pagerėja politikos veiksmingumas ir valstybės išlaidų kokybė, kai bendrai atsižvelgiama į visus tikslus ir

---

¹ 2007 m. šios valstybės atnaujino savo strategijas: AT, FR, NL, RO, FI, SE, SI ir UK.

laikomasi strategiškesnio ir tikslingesnio požiūrio. 2007 m. nebuvo rengiamos nacionalinės ataskaitos, tai leido daugiau dėmesio skirti konkrečioms temoms, atspindinčioms ilgalaikę Europos strategijos perspektyvą. 2 skirsnyje apžvelgiama įgyta patirtis pagal pasirinktas temas, o 3 dalyje apžvelgiami ateities planai. 2007 m. taip pat prasidėjo naujas struktūrinių fondų programavimo laikotarpis. Dauguma valstybių narių skyrė nemažai pastangų, kad pasinaudotų struktūriniais fondais ir įgyvendintų ne vien tik ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo prioritetus, bet ir bendruosius socialinius tikslus. 2007–2013 m. iš Europos socialinio fondo beveik 10 milijardų EUR bus tiesiogiai skirta socialinės įtraukties prioritetui finansuoti – ši suma sudaro 12,4 % viso fondo biudžeto. Be šių tiesioginių asignavimų, kita Europos socialinio fondo veikla bus siekiama didinti socialiai nuskriaustų asmenų įtrauktį. Iš Europos regioninės plėtros fondo irgi bus skirta daug lėšų – apie 17 milijardų EUR – socialinei infrastruktūrai (švietimui, sveikatai, vaikų priežiūrai, socialiniam būstui). Valstybės narės naudojasi struktūriniais fondais siekdamos veiksmingiau papildyti nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens finansavimą ir veiklą.

Papildomame dokumente pateikiamas išsamesnis įvairių temų vertinimas ir visapusiška struktūrinių fondų lėšų panaudojimo siekiant bendrųjų socialinių tikslų analizė².

2. ATVIRO KOORDINAVIMO METODO IR LISABONOS STRATEGIJOS EKONOMIKOS AUGIMUI IR DARBO VIETŲ KŪRIMUI TARPUSAVIO SĄVEIKA

2007 m. kovo mėn. posėdžiavusi Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kad ES bendrieji socialiniai tikslai turėtų būti geriau atspindėti Lisabonos darbotvarkėje. Neformaliame Tarybos susitikime buvo pakartota, kad būtina geriau integruoti socialinius prioritetus į platesnę Europos strateginių reformų sistemą ir didinti šių prioritetų matomumą. Ministrai pabrėžė, kad viena svarbiausių priemonių užimtumui ES didinti ir socialiniams klausimams spręsti – tai politikos koordinavimas, labai svarbus gerinant politikos kokybę ir siekiant bendrųjų tikslų. Sulaukta Socialinės apsaugos komiteto reakcijos – jis paskyrė darbo grupę bendrųjų socialinių tikslų ir su ekonomikos augimu ir daugiau bei geresnių darbo vietų kūrimu susijusių tikslų teigiamos tarpusavio sąveikos pavyzdžiams nustatyti.

Darbo grupės ataskaitoje atkreiptas dėmesys į tai, kad ekonominė, užimtumo ir socialinė politika yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir viena kitą papildo. Gerai parengtos socialinės apsaugos sistemos ir socialinės įtraukties politika yra teigiami veiksniai, dėl kurių labai pagerėja visų valstybių narių ekonominės veiklos rezultatai. Vykdomos pensijų ir sveikatos priežiūros reformos daro teigiamą poveikį valstybės finansų tvarumui ir darbo rinkos veikimui. Sėkmingai vykdant veiklą sveikatos priežiūros srityje pagerėja gyvenimo kokybė ir našumas. Plėtojant visapusišką aktyvios įtraukties politiką tų asmenų, kurie turi mažiausiai galimybių dalyvauti daro rinkoje, atžvilgiu didėja žmogiškasis kapitalas ir darbo jėgos pasiūla bei visuomenės sanglauda. Didinant vaikų ir jaunimo gerovę padedama ateities kartoms išnaudoti visas savo galimybes ir taip labiau prisidėti prie visuomenės raidos ir ekonomikos vystymosi.

2.1. Pastangos sumažinti vaikų skurdą

Europos Sąjungoje vaikų skurdo rizika yra 19 % – šis rodiklis didesnis negu bendras gyventojų skurdo rizikos lygis. Šalyse, kuriose padėtis yra blogiausia, šis rodiklis artėja prie

---

² Kai kuriomis kitomis ES finansinėmis priemonėmis, pvz., Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis, irgi prisidedama prie socialinės įtraukties didinimo.

30 %. Apie 10 % visų vaikų gyvena bedarbių asmenų namų ūkiuose, šių vaikų skurdo rizikos lygis yra 60 %. Nepaisant to, kad iš esmės padėtis darbo rinkoje gerėja, nuo 2000 m. šis rodiklis nepasikeitė. Tik 7 % vaikų, kurių abu tėvai dirba, kyla skurdo rizika, bet kai dirba tik vienas iš tėvų, šis rodiklis padidėja iki 25 %. Be mažo darbo intensyvumo, kiti veiksniai – tai gyvenimas tik su vienu iš tėvų arba didelėje šeimoje. Dėl socialinių išmokų vaikų skurdo rizika vidutiniškai sumažėja 44 %. Šie vaikų skurdą lemiantys veiksniai tarpusavyje yra sudėtingai susiję. Geriausių rezultatų paprastai pasiekia tos šalys, kurios sprendžia visus šio klausimo aspektus ir išlaiko tinkamą šeimos problemų sprendimo ir vaikų problemų sprendimo priemonių pusiausvyrą. Tai daroma derinant strategijas, kuriomis siekiama suteikti tėvams daugiau galimybių dirbti ir išlaikyti darbo vietą, ir teikiant pagalbą ieškant darbo paslaugas bei skiriant pašalpas, kurios sumažina riziką, kad asmenys bus suvaržyti jų pačių padėties. Norint pasiekti teigiamų rezultatų, reikia sudaryti tinkamą šių politikos priemonių derinį, kai daugiausia dėmesio skiriama ankstyvam įsikišimui turint pakankamai išteklių ir nustatius aiškius tikslus bei siekinius.

Vaikai kenčia skurdą paprastai todėl, kad gyvena skurdžiuose namų ūkiuose. Vaikų materialinė padėtis gerinama didinant šeimos pajamas, kai suteikiama tiesioginė parama (finansinė parama arba teikiamos pagrindinės socialinės paslaugos) ir taikomos priemonės, kuriomis abiems tėvams suteikiama daugiau galimybių patekti į darbo rinką. Padėtis gali gerokai pagerėti suderinus darbą su šeiminiu gyvenimu, tai padaryti būtų lengviau, pvz., padidinus vaikų priežiūros paslaugų kokybę ir skaičių. Tačiau vykdant bet kokius veiksmus, kuriais siekiama sustiprinti tėvų ryšį su darbo rinka, reikia taikyti ir priemones, kuriomis būtų užtikrinama, kad asmenys, stokojantys gebėjimų ar galimybių dirbti, gautų pakankamą paramą, kuri leistų jiems ir jų šeimoms gyventi oriai. Tai, kad vaikų skurdo rizika iškyla net tada, kai tėvai dirba, rodo, kad reikia kokybiškesnių darbo vietų, paskatų išlaikyti darbo vietą ir karjeros galimybių. Tokiomis aplinkybėmis daug vilties teikia tai, kad valstybių narių pasiūlymuose dėl Europos socialinio fondo lėšų panaudojimo daug dėmesio skiriama aktyviai įtraukčiai siekiant mažinti kliūtis, trukdančias socialiai nuskriaustiems asmenims dalyvauti darbo rinkoje.

Šioje srityje geriausių rezultatų pasiekusios valstybės narės užtikrina tinkamą bendro pobūdžio ir tikslinių išmokų derinį. Bendro pobūdžio priemonėmis sukuriama palanki terpė šeimoms, jos nekelia pavojaus, kad asmenys bus suvaržyti jų pačių padėties ir bus stigmatizuojami. Tačiau siekiant pagelbėti sunkiausioje padėtyje atsidūrusiems asmenims, reikalingos ir tikslinės išmokos, teikiamos taip, kad nemažintų motyvacijos dirbti. Išsilavinimui gali tekti svarbus vaidmuo atsveriant nepalankias socialines ir ekonomines sąlygas ir sudarant tvirtą pagrindą vaikams sėkmingai vystytis. Valstybės narės pripažįsta, kad būtina užtikrinti, kad visi vaikai turėtų lygias galimybes, susijusias su vaikų priežiūra ir ikimokykliniu lavinimu, o anksti mokyklą paliekančių asmenų problema sprendžiama vis plačiau taikant prevencines priemones.

Nepaisant to, reikia daugiau priemonių mažinti socialinės atskirties rizikai, išskylančiai vaikams ir jaunimui, kurių padėtis nepalanki daugeliu aspektų, pvz., ypač romų vaikams, dažnai atsiduriantiems visuomenės užribyje. Reikėtų labiau remti tikslines mokymo programas, orientuotas į tokias visuomenės užribyje atsidūrusių asmenų grupes ir skatinančias tėvus aktyviai bendradarbiauti.

Plataus masto socialinė atskirtis, kurią patiria vaikystę globos įstaigose praleidę jaunuoliai, vis dar išlieka didelė problema. Daugelyje valstybių narių pastebima tendencija vaikams skirti globėjus, kad jie galėtų gyventi šeimos aplinkoje, o ne globos įstaigose. Tai tik viena iš sričių, kuriai galima parengti politikos priemones ir kurioje galima pritaikyti abipusio mokymosi

patirtį (globėjų vertinimas ir rengimas, naujų asmenų įdarbinimas dėl numatomo didesnio globotinių skaičiaus ir pan.).

Nustačius nacionalinius kokybinius siekinius ir tvirtai prisiėmus politinių įsipareigojimų galima paskatinti sparčiau įgyvendinti atitinkamas priemones šioje srityje. Labai svarbu užtikrinti tinkamą stebėseną – šiam tikslui rengiamos priemonės tose valstybėse, kuriose jų dar nėra. Bet reikia pripažinti, kad standartinės tyrimo priemonės netinka socialiai pažeidžiamiausių vaikų, pvz., globos įstaigų auklėtinių ar gatvės vaikų, padėties stebėsenai, tam reikia specialių stebėsenos priemonių. Socialinės apsaugos komitetas patvirtino siūlomas rekomendacijas dėl geresnės analizės ir stebėsenos remdamasis rodiklių pogrupio atliktu darbu vaikų skurdo ir vaikų gerovės srityje.

Galiausiai, dar neišnaudotos kovos su skurdu strategijų, vaikų teisių politikos ir kovos su diskriminacija sąveikos galimybės. Pripažįstama, kad reikia vertinti ne vien tik finansinį vaikų skurdo aspektą, bet ir kitus aspektus, pvz., materialinį nepriteklių, menką socialinę veiklą ir rizikos grėsmę, įskaitant dėl elgesio kylančią riziką.

2.2. Ilgesnio darbinio gyvenimo skatinimas

Per pastarąjį dešimtmetį daugelyje šalių buvo įgyvendintos plataus masto struktūrinės darbo rinkos ir pensijų reformos, o kai kuriose valstybėse narėse jos tebeįgyvendinamos. Jos grindžiamos visus gyvenimo etapus apimančiu požiūriu (stiprinant ryšį tarp pensijų įmokų ir išmokų) ir aktyvaus senėjimo strategijomis (mažinant galimybes pasinaudoti ankstyvo išėjimo į pensiją programomis, labiau skatinant ilgiau likti darbo rinkoje ir gerinant vyresnio amžiaus darbuotojų galimybes įsidarbinti). Šias reformas reikia papildyti lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą užtikrinančiomis priemonėmis visais gyvenimo etapais siekiant pagerinti darbo vietų skaičių ir kokybę, visų pirma tais atvejais, kai asmenys turi mažiau patikimą darbą, mažą atlyginimą ir mažai galimybių gauti pakankamą pensiją. Dažnai apie 20 % 55–64 m. amžiaus asmenų gauna išmokas dėl to, kad anksčiau pasitraukė iš darbo rinkos. Sumažinus šį skaičių galima iš esmės prisidėti prie darbinio gyvenimo ilginimo.

Pastaruoju metu padidėjo 55–64 m. amžiaus asmenų užimtumas, o tai suteikia naudos visų kategorijų darbuotojams, įskaitant žemos kvalifikacijos asmenis. Vykdam ankstyvo pasitraukimo iš darbo rinkos programų reformas reikėtų daug dėmesio skirti ir šiai grupei.

Daugelis valstybių narių rengia reformas, kuriomis siekiama sumažinti anksti iš darbo rinkos pasitraukusių ir dėl to išmokas gaunančių asmenų skaičių, daugiausia dėmesio skirdamos nedarbo ir ankstyvo išėjimo į pensiją išmokų struktūrai ir galimybėms gauti invalidumo pensijas bei reabilitacijos paslaugų. Be to, kai kurios valstybės narės peržiūri mokesčių sistemas ir privačių pensijų sistemų struktūrą.

Pagrindiniai šių reformų tikslai: sugriežtinti sąlygas, kuriomis gaunamos išmokos, ir tuo pat metu kurti tinkamą vyresnio amžiaus darbuotojų tolesnio dalyvavimo darbo rinkoje sistemą ir numatyti išimtis itin sunkaus ar pavojingo darbo atveju, labiau skatinti darbuotojus dirbti iki vyresnio amžiaus, o darbdavius labiau skatinti įdarbinti arba išlaikyti vyresnio amžiaus darbuotojus, suteikti neįgaliesiems ir žemos kvalifikacijos asmenims daugiau galimybių dirbti: gerinti darbo sąlygas, pripažinti neformalųjį mokymąsi ir suteikti galimybių įgūdžiams, įskaitant IRT įgūdžius, tobulinti, persikvalifikuoti ir mokytis visą gyvenimą, dažnai naudojantis Europos socialinio fondo lėšomis.

Tačiau kai kuriose valstybėse narėse vis daugėja anksti iš darbo rinkos pasitraukusių ir dėl to išmokas gaunančių asmenų. Todėl reikia sistemingiau vykdyti reformas, kad būtų sutrumpintas laikotarpis, prasidedantis išėjus iš paskutinės darbovietės ir trunkantis tol, kol pradeda gauti įstatymais nustatytą pensiją. Taikant daugumą priemonių numatytos mažesnės tam tikro amžiaus asmenims mokėsimos valstybės pensijos dar labiau sumažės, o dėl to didėja susirūpinimas pensijų dydžiu ateityje. Šiuo atveju tinkamiausia būtų užtikrinti, kad daugiau žmonių dirbtų, o jų darbinis gyvenimas truktų ilgiau. Tam reikia aktyvių priemonių vyresnio amžiaus darbuotojų diskriminacijai darbo rinkoje mažinti. Be to, pabrėžiama papildomos iš privačių fondų gaunamos pensijos svarba.

2.3. Iš privačių fondų gaunamos pensijos užtikrinimas

Privačių fondų finansuojamos pensijų programos tampa vis svarbesnės. Tai iš esmės reiškia, kad pasikeičia rizikos paskirstymas tarp pensijų gavėjų, vyriausybių, finansuojančių organizacijų ir pensijų fondų. Šį pasiskirstymą reikia gerai įvertinti ir tinkamai reglamentuoti.

Sunku išsamiai įvertinti poveikį būsimų pensijų dydžiui, kuris priklauso nuo į pensijų fondus mokamų įmokų dydžio ir nuo faktinio dalyvavimo šiuose pensijų fonduose lygio. Nors dėl didesnio ir našesnio užimtumo didėja darbuotojų, turinčių mažiau galimybių naudotis privačiomis pensijų programomis, dalyvavimo šiuose fonduose lygis, reikalingos specialios politikos priemonės padidinti šiam dalyvavimo lygiui, kuris šiuo metu vidutiniškai yra 50–60 %, taip siekiant užtikrinti, kad visi dirbantys gyventojai įgytų pakankamai teisių į privačias pensijas. Tokį tikslą nustatė daugelis valstybių narių. Būsimos pensijų išmokos priklausys ir nuo realios sukaupto kapitalo grąžos, ir nuo faktinių išlaidų ir mokesčių, dėl kurių labiausia gali nukentėti mažesnes pensijas gausiantys asmenys.

Tose valstybėse narėse, kuriose pradeda daugiau naudotis iš privačių fondų gaunamomis pensijomis, vis dar rengiamos perėjimo prie tokių sistemų priemonės. Be to, būsimoms pensijų išmokoms didelio poveikio turi tokie veiksniai, kaip antai amžius, kurio sulaukus privaloma dalyvauti įstatymais nustatytuose pensijų fonduose, laikotarpio, kai nebuvo mokamos įmokos, traktavimas, indeksavimo taisyklės, garantijų struktūra ir pensijinis amžius.

Bet pensijų fondus taip pat reikia pritaikyti prie pailgėjusios vidutinės gyvenimo trukmės. Vis labiau pasikliaunant pensijų fondais reikia aiškiai apibrėžti valstybės vaidmenį. Tai reiškia, kad reikia apibrėžti išmokėjimo taisykles, tinkamą priežiūrą, viešą informaciją ir finansinį raštingumą.

2.4. Sveikatos priežiūros rezultatų skirtumų mažinimas

Nepaisant bendrų laimėjimų sveikatos srityje vis dar yra didelių sveikatos priežiūros rezultatų skirtumų ne tik atskirose valstybėse narėse, bet ir atskirose kiekvienos šalies dalyse tarp įvairių gyventojų sluoksnių priklausomai nuo jų socialinio ir ekonominio statuso, gyvenamosios vietos, etninės grupės ir lyties. Asmenys, turintys žemesnį išsilavinimą, mažiau pinigų ar prastesnį darbą, vidutiniškai gyvena trumpiau ir serga dažniau negu labiau pasiturintys asmenys, ir šie skirtumai nemažėja. Sveikatos priežiūros skirtumus nulemia tokie svarbūs veiksniai, kaip antai pajamų skirtumai, skurdas, nedarbas, stresas, prastos darbo ir būsto sąlygos bei asmens elgsena, pageidavimas ir galėjimas prisiimti išlaidas.

Nors sveikatos priežiūros sistemos leido pasiekti didelės pažangos sveikatos srityje visoje Europos Sąjungoje, įvairių socialinių grupių galimybės pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis išlieka nevienodos. Didžiausias uždavinys – suteikti galimybę visiems gauti kokybišką sveikatos priežiūros paslaugų atsižvelgiant į naujausią technologinę pažangą ir

užtikrinti tvarumą. Todėl valstybės narės įgyvendina politiką, kuria siekia sumažinti šį atotrūkį, pvz., skatina sveikatingumą ir taip sprendžia rizikos veiksnių klausimą, mažina tam tikrų ligų paplitimą bei sergamumą jomis ir vykdo veiksmingesnę prevencinę veiklą įvairiose sferose (namuose, mokykloje, darbe). Taip pat svarbu siekti didinti gyventojų, kuriems teikiamos sveikatos priežiūros paslaugos, skaičių, spręsti finansinių kliūčių gauti priežiūros paslaugų klausimą, daugiau dėmesio skirti skatinamajai ir prevencinei veiklai, o ne gydomajai priežiūrai, ir spręsti kultūrinių kliūčių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis klausimą. Struktūrinių fondų lėšos bus naudojamos reformoms remti ir pajėgumams stiprinti daugiausia konvergencijos regionuose, galimybėms gerinti ir žmogiškiesiems ištekliams plėtoti.

Tačiau reikalingos bendros ir žemesnio socialinio bei ekonominio sluoksnio grupėms pritaikytos politinės priemonės. Praktiškai visos valstybės narės įgyvendino visuotinę arba beveik visuotinę teisę į sveikatos priežiūrą ir pritaikė paslaugas, kad jas būtų galima teikti asmenims, kuriems sunku gauti įprastinių paslaugų dėl fizinės ar protinės negalios arba dėl kalbinių ir kultūrinių skirtumų. Nedaug valstybių narių pradėjo sistemingai ir visapusiškai spręsti sveikatos priežiūros skirtumų problemą mažindamos socialinius skirtumus, siekdamos išvengti dėl to atsirandančių sveikatos skirtumų arba sprendamos dėl to pablogėjusios sveikatos problema. Praktikoje tokiu būdu būtų užtikrintos lygios vienodų poreikių turinčiųjų galimybės. Galiausiai, svarbi yra ir su sveikata nesusijusių sričių politika gyventojų sveikatai gerinti ir dabartiniams sveikatos priežiūros paslaugų teikimo skirtumams mažinti.

2.5. Ilgalaikė priežiūra

Demografinis senėjimas ir socialiniai bei ekonominiai pokyčiai laikomi svarbiausiais veiksniais, dėl kurių ateityje prireiks daugiau ilgalaikės sveikatos priežiūros paslaugų. Iš tiesų, šių paslaugų paklausa daugiausia didėja dėl ilgėjančios vidutinės gyvenimo trukmės ir didėjančio neįgaliųjų bei nuo priežiūros priklausomų asmenų skaičiaus. Valstybės narės suvokė, kad socialinė apsauga turėtų apimti ir dar vieną naują socialinės rizikos rūšį – ilgalaikę priežiūrą, ir pasiryžusios beveik visiems užtikrinti galimybę gauti šių paslaugų. Nors kai kurių paslaugų teikimo skirtumų neįmanoma išvengti, dėl asmens galimybių susimokėti arba finansavimo iš privačių šaltinių dalies dydžio neturėtų sumažėti galimybių gauti kokybiškų paslaugų. Nors pripažinta, kad ilgalaikės priežiūros paslaugos yra reikalingos, dabartinė šių paslaugų pasiūla nebūtinai reiškia, kad sukurta išsami ir visuotinė šių paslaugų teikimo sistema. Valstybės narės deda daug pastangų, kad užtikrintų valstybės ir privataus finansavimo derinio tvarumą. Keičiamos finansavimo priemonės, bet daugeliui šalių vis dar reikia užtikrinti patikimą ilgalaikės priežiūros paslaugų finansavimą.

Nacionalinės ataskaitos parodė, kad pirmenybė teikiama gyvenamojoje vietoje arba bendruomenės lygmeniu teikiamoms priežiūros paslaugoms asmenims, kurie yra priklausomi nuo šių paslaugų, o ne specializuotose įstaigose teikiamoms paslaugoms. Teikiant paramą neoficialios priežiūros paslaugas teikiantiems asmenims ir naudojant naujas technologijas asmenys galėtų kuo ilgiau likti savo namuose. Struktūrinių fondų lėšos bus naudojamos deinstitutionalizavimui skatinti ir bendruomenės lygmeniu teikiamoms paslaugoms remti. Geresnis sveikatos priežiūros ir socialinių tarnybų veiklos koordinavimas laikomas labai svarbiu siekiant užtikrinti tinkamą kokybiškų priežiūros paslaugų tęstinumą ir veiksmingai naudoti išteklius teikiant ilgalaikės priežiūros paslaugas specializuotose įstaigose ar bendruomenės lygmeniu. Siekiant užtikrinti aukštą kokybę, reikalingi vienodi standartai, kokybės patvirtinimo priemonės ir teisiškai nustatyti vertinimo metodai.

Toks pat svarbus yra ir ilgalaikės priežiūros paslaugas teikiančių darbuotojų, kurių daugumą sudaro moterys, klausimas. Ypač tose šalyse, kuriose trūksta darbuotojų, vis dar sunku

įdarbinti pakankamai darbuotojų, juos rengti ir perkvalifikuoti, o Europos socialinis fondo pagalba ir oficialios bei neoficialios priežiūros koordinavimas galėtų leisti spręsti šias problemas. Kokybišką neoficialią priežiūrą būtų galima užtikrinti gerinant darbo sąlygas ir oficialiai nustatant neoficialios priežiūros paslaugas teikiančių asmenų statusą socialinės apsaugos sistemose.

3. ATVIRO KOORDINAVIMO METODO TAIKYMAS ATEITYJE

2007 m. daugiausia dėmesio sutelkus į pasirinktas temas atsirado galimybė išsamiau analizuoti iškilusius klausimus ir politikos priemones. Ypač skyrus daugiau dėmesio vaikų skurdui pradėta bendrai geriau suprasti įvairius veiksnius, lemiančius vaikų ir jaunimo socialinę atskirtį ir gerovę. Remiantis šiais pasiekimais ir toliau siekiant tokios pačios pažangos ateinančiais konkrečioms temoms skirtais metais, bus pagerintas atviro koordinavimo metodo poveikis siekiant bendrųjų socialinių tikslų.

Atviras koordinavimo metodas – tai priemonė bendram supratimui apie socialinės politikos prioritetus skatinti. Taikant šį metodą sukurta abipusio mokymosi ir keitimosi patirtimi sistema paskatino parengti veiksmingesnes politikos strategijas. Iki šiol padaryta pažanga rodo, kad bendrieji socialiniai tikslai vis dar yra svarbūs. Šiems tikslams siekti nustatyta visapusiška integruotų veiksmų sistema, o ilgalaikių uždavinių analizė rodo, kad reikia kuo skubiau imtis tolesnių veiksmų.

2007 m. Socialinės apsaugos komiteto darbotvarkėje daug dėmesio skirta tolesnio bendradarbiavimo būdų paieškai. Buvo daug svarstoma, kaip geriau išnaudoti abipusio mokymosi galimybes. Pasiektas susitarimas 2008–2011 m. etapu įgyvendinti keletą konkrečių veiksmų padėčiai pagerinti:

- pereiti prie metodo, labiau pritaikyto prie esamos padėties, labiau orientuojantis į procesą ir atkreipiant dėmesį į nesėkmingą politiką ir nuolat rengti politikos priemones atsiradusiems kliūtims įveikti;
- labiau integruotai ir strategiškiau taikyti turimas priemones atviro koordinavimo metodui geriau įgyvendinti (ypač PROGRESS);
- plėtojant politiką sistemingiau panaudoti svarbiausius rezultatus, gautus pagerinus stebėseną;
- gerinti analizavimo sistemą, įskaitant socialinio poveikio vertinimą;
- toliau gerinti valdymą užtikrinant nuolatinį suinteresuotųjų šalių, įskaitant vietos valdžios institucijas, dalyvavimą per visą politikos įgyvendinimo etapą, kai taikomas atviro koordinavimo metodas;
- gerinti abipusiškai naudingą socialinėje srityje taikomo atviro koordinavimo metodo ir pagal Lisabonos strategiją vykdomų ES masto procesų sąveiką;
- gerinti rezultatų sklaidą.

Pradėjusi aktyvios įtraukties iniciatyvą³ Komisija paragino valstybes nares ir kitas suinteresuotąsias šalis apsvarstyti pasiūlymą, kuriuo numatoma labiau pagerinti galimybes atviram koordinavimo metodui taikyti siekiant remti valstybių narių pastangas įgyvendinti bendruosius socialinius tikslus. Reikia atsižvelgti į subsidiarumą ir skirtingą įvairių valstybių narių padėtį. Bet remiantis bendru nustatytų svarbiausių uždavinių supratimu toliau siekiama bendru sutarimu rengti įgyvendinimo gaires. Taip būtų galima veiksmingiau taikyti atvirą koordinavimo metodą skatinant gerąją patirtį ir stebint daromą pažangą.

---

³ 2007 m. spalio 17 d. pradėtos konsultacijos dėl COM(2007)620 „Socialinės apsaugos modernizavimas siekiant didesnio socialinio teisingumo ir ekonominės sanglaudos: mažiausiai galimybių dalyvauti darbo rinkoje turinčių asmenų aktyvios integracijos skatinimas“.